

La influència de Pino

Un any més, els xilens rescaten de la seva memòria les impactants imatges d'aquell 11 de setembre de l'any 1973. Aquell matí no solament va ser bombardejat el Palau de la Moneda, seu del govern d'Allende. La democràcia, les llibertats van ser suprimides amb un cop d'estat que significava l'inici d'una repressió sense escrúpols.

La figura d'Augusto Pinochet continua provocant encara la divisió de la societat xilena, vint-i-cinc anys després del sagnant cop d'estat. Enguany és la primera i única vegada que l'aniversari se celebra sense que el vell general estigui al front de l'exèrcit. Les ferides costen de cicatritzar i molts xilens tenen la sensació que, tot i viure en democràcia, el poder civil té encara moltes limitacions per exercir lliurement les seves funcions. I és que resulta molt difícil que un procés de transició tan peculiar com el de Xile pugui satisfer plenament les expectatives dels milers i milers de xilens represaliats al llarg d'un període de divuit anys d'autocràcia.

L'11 de setembre és encara festa oficial a Xile. Les forces polítiques democràtiques ja fa anys que intenten que la data de l'11 de setembre deixi de ser festiu no feiner. Ni tenint el govern, ni

amb la majoria absoluta al Congrés dels Diputats després de dues consultes electorals, els demòcrates no han aconseguit un objectiu que pot semblar menor, comparat amb d'altres. El Senat, gràcies a nou senadors designats directament per Pinochet, impedeix qualsevol reforma que permeti de fer modificacions substancials de la doctrina que va imposar la dictadura. Per aconseguir que l'11 de setembre no sigui motiu de celebració, els partits polítics de la Concertació Democràtica han hagut de cedir, pactar un acord amb les forces dretanes perquè la data, a partir de l'any que ve, sigui considerada diada de la unitat nacional.

Els canvis, les transformacions cap a un sistema de democràcia plena, es converteixen a Xile en una cursa plena d'obstacles. Tot i que no agradi reconèixer aquest fet, la realitat és així de complexa i molt tossuda. La Constitució

vigent del 1980 desenvolupa un marc legislatiu fet a mida per afavorir els interessos de Pinochet i de les forces armades per damunt de la societat civil. La transició política no podrà considerar-se acabada a Xile fins que el poder civil legítim escollit pels ciutadans deixi d'actuar condicionat pels poders fàctics. I això no serà possible fins que Pinochet no desaparegui definitivament de l'escenari sociopolític.

Ja fa vint-i-cinc anys de la conspiració militar que va suprimir de forma traumàtica una llarga tradició de democràcia a Xile. Augusto Pinochet ja no és comandant en cap de les forces armades. Des del mes de març, sense que ningú l'hagi escollit, només és senador vitalici, amb 82 anys. La seva influència és encara prou consistent. Les provocacions del vell general, la seva especialitat, han fet impossible ara com ara la reconciliació impulsada des del

chet, 25 anys després

ARXIU / EFE

En incorporar-se l'11 de març a les tasques de senador vitalici, el general buscava la immunitat parlamentària. Com a membre del Senat, Pinochet tan sols podria ser processat si prèviament un tribunal d'apel·lacions li retira el fur. Aquest dia, Xile va tornar a viure enfrontaments als carrers i a l'interior de la Cambra Alta mateix. La benvinguda de la majoria de senadors elegits per sufragi, exhibint les imatges de desapareguts, víctimes de la repressió i la fotografia de Salvador Allende a pocs metres del general, és el retrat de les passions que desferma el dictador. Disfressat de civil -vestit blau, camisa blanca i corbata vermella- Pinochet va suportar sense immutar-se les mirades acusadores d'aquells que ell havia perseguit i amb els quals des d'aquell moment passava a compartir escó, per decret. El general aconseguia el seu objectiu de formar part del Parlament, la institució que havia suprimit.

L'actual president xilè, Eduardo Frei, a l'esquerra, i el General Pinochet, a la dreta, el 10 de març de 1998, el dia que aquest darrer va deixar de ser formalment cap de les forces armades de Xile. A partir d'aquest dia Pinochet va passar a ser senador vitalici, un càrrec molt discutit per bona part de la societat i la classe política xilena.

1990 pels presidents democratacristians Patricio Aylwin i Eduardo Frei. Mentre que una part significativa de xilens mostra el seu suport explícit a la tasca de Pino-

chet, qui consideren el seu protector; la majoria no ha pogut esborrar de la seva memòria les atrocitats que han hagut de patir durant tants anys.

La vigília, Augusto Pinochet deixava el seu càrrec de cap de l'exèrcit després de vint-i-cinc anys, sense mostrar cap mena de

Una economia que provoca admiració

Els espectaculars resultats de l'economia xilena han estat decisius per a l'estabilitat política dels governs democràtics des del 1990. Els indicadors econòmics certifiquen que en vuit anys de democràcia s'ha produït una reactivació que ha generat més benestar per a més persones. En un país que no arriba a 15 milions d'habitants, la desocupació està per sota del 5%. En els darrers anys, Xile ha tingut un creixement sostingut per damunt del 7%. Unes exportacions que superen el 35% del total de la producció i la inflació més baixa de tota Amèrica Llatina, un 8%.

Al país de Pablo Neruda es va passar de cop d'una política socialitzant de l'economia, en els tres anys de govern de la Unidad Popular, a un model monetarista que va convertir l'estat en un instrument subsidiari i impetit.

Les temptacions populistes de la majoria de governants

dels països de la zona no han estat imitades pels dirigents polítics xilens. El sector empresarial és molt més dinàmic ara que amb la dictadura. Els nivells de pobresa han disminuït de forma considerable amb polítiques sectorials que han prioritzat sumar gent a la classe mitjana, maltractada per les doctrines ultraliberals dissenyades pels *Chicago boys* dels governs de Pinochet. Les desigualtats socials, les enormes distàncies entre rics i pobres van ser el resultat de la implantació a Xile de les teories de Milton Friedman, en un règim autocràtic que va provocar la misèria a 5 milions de persones. La integració regional és una de les prioritats de futur del govern d'Eduardo Frei. El Mercosur preveu una zona de lliure comerç completa a partir de l'any 2000, amb reduccions graduals de les càrregues aranzelàries que afecten el 80% del comerç entre Xile i el Mercosur. A. T.

Cap a les terceres eleccions en democràcia

El socialista Ricardo Lagos, del Partido por la Democracia (PPD), té moltes possibilitats de ser elegit president en les eleccions del 1999. Així ho reflecteixen totes les enquestes realitzades en els darrers anys. La seva elecció significaria un trencament molt significatiu amb el passat recent de la vida política xilena. Advocat, economista, ministre d'Obres Públiques fins els primers dies d'agost, Ricardo Lagos representa els sectors moderats de l'esquerra, els socialdemòcrates. Assessor de Salvador Allende, amic de Felipe González, Lagos desperta l'entusiasme dels sectors més populars i grans odis en els incondicionals del general Pinochet.

A Xile tothom recorda quan Ricardo Lagos —encara en temps de la dictadura, mesos abans de l'històric plebiscit del 5 d'octubre del 1988— va aprofitar una entrevista hostil en directe al canal de televisió oficial del règim militar, per dirigir-se al dictador senyalant-lo amb el dit acusador, amb els ulls clavats a la càmera just en el moment que el realitzador ofería un pla curt tancat sobre ell: “espero que la càmera m'estigui enfocant i no tallin... —Lagos va aixecar el to de veu— Em sembla inadmissible que un xilè tingui tanta ambi-

ció de poder com per pretendre mantenir el poder vint-i-cinc anys. —La periodista va intentar interrompre les paraules de Lagos, però ell va seguir— Parlo per quinze anys de silenci i vostè (Pinochet) haurà de respondre...” Aquell minut de televisió va representar el naixement d'un líder polític. La candidatura de Lagos haurà d'afrontar unes eleccions primàries, dins la Concertació Nacional actualment en el govern. Tot apunta que competirà amb el president del Senat, Andrés Zaldívar, un històric dirigent de la Democràcia Cristiana que se situa a 25 punts de distància en els sondeigs, tot i haver començat la seva campanya fa tres mesos.

Els partits de la dreta preparen també les seves candidatures. Renovación Nacional (RAN), el principal partit de l'oposició, ha anunciat ja que el seu candidat serà l'empresari multimilionari i ex-senador Sebastián Piñera, que haurà de competir amb l'ultra Joaquín Lavín, destacat dirigent del partit on s'agrupen els fanàtics seguidors d'Augusto Pinochet, la Unión Democrática Independiente (UDI). Els sondeigs donen a Lavín fins a un 18% de simpatia entre els electors. **A. T.**

remordiment i cridant “missió acomplerta!” davant del seu successor, el tinent general Ricardo Izurieta i un incòmode president de la república, Eduardo Frei. Vestit de gala, amb el seu uniforme blau de capità general, Pinochet rebia l'homenatge dels seus incondicionals companys d'armes, fins al punt de mostrar-li

una sòlida protecció, més que honorífica, en nomenar-lo comandant en cap benemèrit (prohom de la pàtria). Una nova provocació, un nou toc d'atenció dels uniformats als poders civils, polític i judicial, el dia que el seu referent deixava enrere una llarguíssima trajectòria de seixanta-quatre anys com a militar en ac-

tiu, el soldat amb més antiguitat del món.

El general Ricardo Izurieta Caffarena, vint-i-vuit anys més jove que Pinochet, no té antecedents en la violació de drets humans durant la dictadura ni tampoc va participar en el cop d'estat del 1973 quan era capità de l'exèrcit. Izurieta és membre d'una família amb una llarga tradició militar i ha estat cap de la missió militar als Estats Units i cap de l'estat major de la Defensa. Eduardo Frei el va triar, saltant-se l'escala de comandament militar.

El seu nomenament va ser rebut amb esperança pels demòcrates tot i que ningú té dubtes sobre la seva lleialtat al seu antecessor. De fet, Izurieta va ser un dels 44 generals que va signar el nomenament de Pinochet com a cap benemèrit. Escollit per Eduardo Frei, en aquests mesos la seva gestió ha estat presidida per la prudència, la discreció i la mesura en les seves declaracions públiques, allunyat de protagonismes, amb un tarannà professional i depolititzat. A Xile es recorden sovint les seves paraules definint la

11 de setembre de 1973. Assalt dels rebels encapçalats pel general Pinochet al palau de La Moneda, seu del govern democràtic del president Salvador Allende.

ARXIU / EFE

pertinença de l'exèrcit "a la societat civil". Un pas de pàgina?

La majoria de xilens, però, consideren insuficient el grau de democràcia. S'observa un procés progressiu de desencís en les bases socials que donen suport als partits polítics de la Concertación. Un cansament provocat per les dificultats d'acceleració en la normalització del sistema democràtic. Un cert sentiment de frustració per la tutela exercida pels deixebles de la dictadura que, emparats en un autèntic laberint de lleis i normes, impedeixen endegar iniciatives polítiques que la gent enyora. El risc de desmotivació dels sectors populars s'ha convertit en un perill a tenir present pel poder polític.

Antoni Traveria

El president Salvador Allende, en un míting. Allende va governar Xile entre els anys 70 i 73, com a líder del partit Unidad Popular.

El dia més tràgic

Palau de La Moneda, 11 de setembre del 1973. Dos quarts de 10 del matí. El president Salvador Allende anuncia als xilens, per Ràdio Magallanes, la seva intenció de defensar la democràcia, de no renunciar i resistir com sigui "encara que em costi la vida, perquè quedi la lliçó que situí davant la història els qui tenen la força, però no la raó..." Atrinxerat a la casa dels presidents de Xile, Allende es convertia en el darrer obstacle de la conspiració militar encapçalada per qui, tan sols dos dies abans, jurava i perjurava lleialtat al president constitucional: el general Augusto Pinochet Ugarte, cap de les forces armades des del 23 d'agost d'aquell mateix 1973.

Els sediciosos van oferir a Allende, en canvi de la rendició, respecte per la seva vida, la de la seva família, alguns col·laboradors i un avió amb destinació a qualsevol país llatinoamericà no fronterer amb Xile. Els documents sonors de la negociació, i les converses —enregistrades per radioafecionats— entre el vice-almirall, Patricio Carvajal —encarregat de transmetre a Allende les ordres que li dictava Pinochet— i el general Augusto Pinochet, són el millor testimoni de les perverses intencions que perseguien els militars colpistes.

PINOCHET: Hem d'estar a punt per actuar contra ell [*Allende*]. Més val matar la gossa i s'acaba la lleva.

CARVAJAL: Exacte.

PINOCHET: Hem de començar a bombardejar a les onze en punt. Aquest gall [*Allende*] no es rendirà... Atac a La Moneda i fort.

Moments després, el general Pinochet diu a Carvajal que faci un darrer intent amb Allende per la seva rendició. Aquest és el diàleg:

PINOCHET: Rendició incondicional, res de parlamentar. Rendició incondicional.

CARVAJAL: Molt bé. D'acord. Rendició incondicional i fes-lo presoner, oferint-li solament respectar-li la vida, diguem-ne.

PINOCHET: La vida i la seva integritat física, i després, el despatxem a un altre lloc.

CARVAJAL: O sigui, li mantenim l'ofertament que marxi del país.

PINOCHET: Es manté l'ofertament... i l'avió cau, vell, quan estigui volant.

I ambdós es van posar a riure.

Els avions Hawker Hunter van començar a volar pel cel de Santiago. En vint minuts, fins a un quart d'una del migdia, van llançar unes vint bombes. L'edifici colonial s'havia convertit en una muntanya de runes que desprenien una gran fumera. El cos sense vida del president Salvador Allende era al seu despatx. Els seus col·laboradors supervivents van testimoniar la hipòtesi del suïcidi com la més probable. De cap manera podia tolerar més humiliacions dels qui l'havien traït. Aquella tràgica jornada significava la instauració d'un règim de terror que afectaria de forma directa un milió de xilens: tortures, desapareguts, assassinats, exili... totes les variants possibles de violació als drets individuals i col·lectius de l'ésser humà.

Les darreres paraules d'esperança de Salvador Allende s'han deixat sentir amb força per tot Xile al llarg d'aquests vint-i-cinc anys, com un símbol de resistència contra la barbàrie: "Molt més d'hora que tard, novament s'obriran les grans avingudes per on passi l'home lliure, per a construir una societat millor... Tinc la seguretat que el meu sacrifici no serà en va; tinc la certesa que, almenys, serà una lliçó moral que castigarà la covardia i la traïció". Les consciències dels demòcrates es van remoure a tot el món. **A. T.**